

prostoru – strokovnjaki s področja branja in praktiki vse pogosteje opozarjajo, da moramo biti pri tovrstni uporabi previdni, da nas ne bi zavedlo navdušenje nad samo uporabo orodij, medtem ko v resnici ne bi več preverjali, ali mladi bralci res berejo poglobljeno in kritično. Rokovanje z orodji in nadzorovanje sistema velja prepustiti mladim, ker so praviloma spretnejši pri uporabi vseh novosti, medtem ko naj bi mentorji skrbno bdeli nad razumevanjem in občutenjem vsebin pa tudi nad izražanjem mnenj o prebranem. Mentorji branja naj bi bili predvsem poznavalci književnosti in ne digitalnih orodij.

V mednarodnem prostoru je vse več opozoril različnih strokovnjakov, pri nas pa predvsem s strani Bralnega društva Slovenije, kako nujno potrebno je – prav zaradi naraščajočega internetnega načina komunikacije – poglobljeno in kritično branje ter razumevanje tako umetnostnih kot neumetnostnih besedil. Pravzaprav ponekod celo že opuščajo razne e-načine motiviranja za branje klasičnih besedil, ampak si prizadevajo, da bi mladi čim bolj razvili sodobno t. i. večrazsežno pismenost, da bi mlade naučili poglobljenega in kritičnega branja tako tiskanih kot e-besedil. V vseh primerih je namreč nujno, da je bralec aktiven. (vir: <http://news.stanford.edu/news/2012/september/austen-reading-fmri-090712.html>)

Cvetka Bevc

ZNAKOVNI SISTEM MOBILNIKOV IN FACEBOOKA TER VPRAŠANJE IDENTITETE V MLADINSKEM ROMANU *DESETKA*

Ko sem prvič na displayu na avtobusu med množico obvestil opazila znak »je večje od 3«, sem mislila, da gre za pomoto; ko sem kasneje ob njem zagledala še nekaj zvezdic in vijug, me je prešinilo, da je to mogoče skrivnostno sporočilo iz vzporednega sveta, ki ga je potrebno dešifrirati. Ko sem nato slučajno poškilila na mobilnik svoje mlade sopotnice, mi je njen ekran odkril nenavadno zaporedje vprašajev, klicajev, pomišljajev, številc in še česa. In čisto po naključju so bili nekateri podobni znamenjem, ki sem jih kot pubertetnica vključila v svojo izmišljeno pisavo, katero sem uporabljala v dopisovanjih z bližnjimi prijatelji. Ta dopisovanja so zame v tistem času predstavljala enega od načinov vzpostavljanja drugačnih stikov s prijatelji, saj smo lahko zapisali marsikaj, kar nas je vznemirjalo, za morebitne nezaželene bralce pa je naše sporočilo ostalo nerazumljivo.

Verjamem, da vsaka generacija v obdobju odraščanja izoblikuje nekatere nove elemente sporazumevanja. Najpogosteje gre seveda za ustvarjanje posebnega besednjaka. Moja nekdanje »blaznica, pismo rosno, kao in koja finta« so že zdavnaj preplavili debestovski fuli in kuli, konec koncev so se še v sporočilih in elektronski pošti odraslih naselili smeškoti in jeznoglavci. Če pustimo ob strani vprašanje o osiromašenosti jezika in poplavi anglizmov na vsakem koraku, pa zagotovo drži, da je vse to v zadnjem desetletju ali dveh postalo del naše realnosti, tako kot računalniki, internet, sms-sporazumevanje in klepetalnice, v katerih se seveda mladež

giblje s spretnostjo vrhovodca, odrasli pa pogosto nerodno krevsamo pod napeto vrvjo. Od takrat, ko sem pred leti odkrila prvo sms oznako za srce, in trenutka, ko sem začela pisati roman, se je znakovni sistem mobilcev in facebooka zelo razširil. Pametni telefoni naj bi postajali pametnejši od človeka, facebook je dobil še nekaj pobratimov od twiterja in še kakšnega komunikacijskega omrežja, klepetalnice postajajo nekakšni ekspeditivni pododdelki e-mailov, nekdanje skupinsko poslušanje zgoščenk/cedekj (da – v nostalgичnem spominu na stare čas – ne rečem vinilk) je nadomestilo prepošiljanje in hitro izmenjavanje glasbenih posnetkov.

In ko sem začela razmišljati o romanu za današnjega mladostnika, sem se njegovemu svetu začela približevati z veliko radovednostjo. Pa daleč od tega, da ga ne bi tudi malo bolj od blizu poznala. Toda potrebno je bilo odstreti marsikatero tančico. Pri tem so me zanimale tako podobnosti kot medgeneracijske razlike. Slednje so kazale na to, da gre zdaj za generacijo, ki je po eni strani zrasla z elektronskimi mediji, po drugi strani pa se mora soočati z zaostrenim sistemom točkovanja in večjimi pritiski glede nadaljnega šolanja, obsežnejšimi učnimi programi, raznovrstno ponudbo opojnih substanc in zgodnejšim dozorevanjem. Svoje izbore mladostnik išče v turbokapitalističnem loncu, kjer med popkulturo, glasbeno industrijo, množico filmov in knjig kot predelani mesni izdelki plavajo ideje o bogatih in slavnih. Generacija torej, ki se vse prepogosto brez vrednostne uravnalovke izgublja v številnih možnostih. A je v svojem odraščanju tako kot vsaka generacija postavljena pred temeljna vprašanja identitete.

Prav to je postalo zame vodilo pri ustvarjanju junakov romana *Desetka*. Spleten je iz desetih zgodb, ki so jih zapisali člani klape iz drugega letnika gimnazije. Že bežen pogled pokaže pester nabor pubertetnikov: od piflarja in velikega frajerja, lepe bejbe in možače, zapušenca in geja, do resnobnice in zmedenke, tračarke in računalniškega zasvojenca. Njihove izpovedi govorijo o prvih ljubezenskih izkušnjah, sporih z okolico, prijateljstvu, problemih zaradi droge in alkohola, težavah v šoli, razumevajočih in nerazumevajočih starših, kaosu v svetu in njih samih. Ni naključje, da ena izmed desetkarjev, simpatično zmedena Petja, svojo zgodbo naslovi Jaz nisem nič posebnega, hkrati pa je tista, ki v zapis svoje zgodbe vključi največje število znakov, sms-okrajšav in elementov slikovnega sporočanja. Neredko je v zadregi, kako izraziti svoja čustva, biti opažena, kako se postaviti pred desetkarji in se spopasti s prvo ljubezensko izkušnjo. Še zlasti, ker je njen izbranec nekdanji zapušenec Fiksi. Njene okrajšave ji postanejo neke vrsta orientacijska točka, ob njih je zapisana beseda, ki v nadaljevanju pripovedi postane izhodišče za obrazložitev določenega čustvenega stanja. Kar pravzaprav napeljuje k temu, da lahko znakovne sisteme razumemo tudi kot opozorilne signale. Ali drugače. Preproste enozložnice, s katerimi mladostniki odgovarjajo na vprašanja svojih staršev ali vrstnikov, so lahko iztočnica za pogovor. Pubertetnik lahko na primer odgovori, da je bilo v šoli bedno ali kulsko. Kar ne pomeni, da si ne želi, da bi spraševalec videl dlje in vrtal dalje, po ovinkih ali naravnost poskušal razširiti vedenje o »kulski informaciji.« Podobno se odvijajo zgodbe v *Desetki*. Sms-oznake ali krajši opisi dogodkov služijo za to, da poženejo v tek razmislek ali razgradijo čustveno stanje, ki ga znak mestoma upodablja, ga včasih podčrtajo, poudarijo posebnost ali negirajo in iz nasprotja ustvarijo ironičen odtенок v izpovedi. S tem se mlademu bralcu ponudi priložnost, da vstopi v zaodreje svojega širšega razmišljanja, čustvovanja in delovanja, ujeta v zgodbo o problemu, ki ga najbolj muči.

Desetkarja Joja teži odsotnost očeta. Že zelo zgodaj (tudi zaradi nerazumevajoče mame) najde zatočišče v računalniški obsedenosti in svetu igrice. Ali kot pravi sam:

Ni ga čez mir. In ni ga čez to, da lahko v miru brkljam po računalniku. Kajti prave računalniške igrice so zakon. Še zlasti, če se v špil vključi več igralcev. Ali pa je ta stroj igralniško klepetalo, ki vedno znova zahteva ŠE ENKRAT. Nikoli mu ni dovolj, meni pa tudi ne. Saj, včasih si rečem, samo še pol ure, potem pa se spravim vsaj na ogled nogometne tekme ali čase podobnega. Včasih mi uspe, včasih ne. Pa kaj. Ker glavno je, da so moji možgančki aktivno zaposleni, hehe. Pa tudi drugače me računalniki zanimajo. To je moje kraljestvo. Jojo, The King. Ampak do svojih podanikov sem prijazen. Hočem reči, ne samo do računalnikov, ki jih mimogrede poservisiram. Svoje in tuje. Vsaj Desetkarjem. In kako sem bando nateral, da so si na FB postavili enotne profile. Garajte, ljubčki, sem jih vzpodbujal. Izberite vsaj naj knjigo, film, muziko. Napišite vsak svojo naj zgodbo! Pa še slik sem jim namalal na njihove facebookovske zidove, da se ve, kdo je Desetka. In kdo je Jojo.

Tako zgodba vsakega člana desetke dobi svojo malo predzgodbo v obliki uvodnega profila. S tem so le navržene njegove osnovne lastnosti, zanimanja in izgled, a ravno zato, ker profilu potem sledi zgodba, bralcu nehote navrže razmislek o tem, da tudi facebook lahko postane več kot knjiga obrazov. Črno-bela optika v ocenjevanju škodljivosti ali neškodljivosti računalnikov in svetovnega spleta v tem primeru (in najbrž še kakšnem drugem) pač ne more delovati. Uporaba znakovnega sistema mobilnikov in facebooka mi je tako skupaj z najstniškim žargonom predstavljala način, kako se v osebnih izpovedih doraščajnikov dotakniti njihove avtentične realnosti.

Mladostnikova govorica in pisava z enosmerno uporabo znakovnih sistemov, popačenk, anglizmov, slenga in še česa lahko ožita njegov prostor izražanja. Tako kot lahko odkrijeta tudi novo besedno povezavo ali izraz. Nenazadnje gre le za igranje z eno od možnih oblik sporazumevanja. Dosti pomembnejše je najbrž vprašanje, za označevanje kakšnega sveta mladostniki uporabljajo svoje izume. In roman *Desetka* išče odgovore predvsem v tej smeri. In bolj kot to, ali jim preveč odtipkanih smeškov v enem dnevu škodi, me skrbi, čemu se bodo ti smeškoti lahko smejali.

Majda Koren

SVETOVNI SPLET, ŽUPCA IN BRANJE LEPOSLOVJA

Kdo je Župca?

Res, da je Župca najprej ime otroške spletne strani, a je tudi oseba, večni trinajstletnik, ki prebiva v navidezni (virtualni) hišici na spletu. Kdorkoli bo v spletni brskalnik vtikal naslov www.zupca.net, bo prišel do te hišice. Če bo to otrok, bo z miško naključno klikal po prostorih v hiši in brskal po kopalnici, kleti, dnevni sobi ali kje drugje v hiši. Sama spletna stran že predstavlja zgodbo o družini, kjer živita Župca, trinajstletnik, in njegova sestra Eva, stara devet let. Staršev v hiši ne bomo srečali, ker so večino dneva odsotni, verjetno so v službi. Če bo otrok